

કુર્આનની સર્વગ્રાહી તફસીર (વિવરણ)

મઆરિફુલ કુર્આન

ગુજરાતી

મૂળ લેખક

હઝરત મવલાના મુફતી મુહમ્મદ શફીઝ્ સા. (રહ.)

અનુવાદક

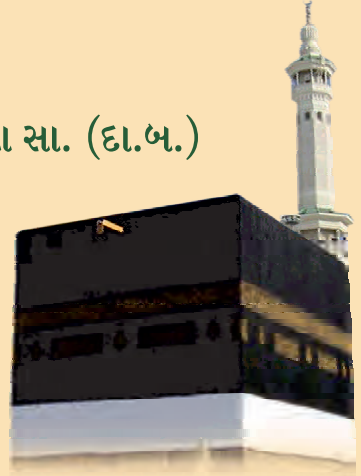
ઈલ્યાસ ગુલામમુહમ્મદ આદમ સાલેહ પટેલ (ખાનપુરી)

પ્રકાશક

હઝરત મવલાના ઈસ્માઈલ વલી ભૂતા સા. (દા.ખ.)

સ્થાપક તથા મોહતમિમ

જમિઅતુલ ઝનાત ટંકારીઆ
મુ.પો. ટંકારીઆ,
તા. જિ. ભરૂચ (ગુજરાત)

www.maarifulqurangujarati.com

કાનૂની ચેતવણી: ● આ તફસીરનો હેતુ ફી-સબિલિલ્લાહ પ્રચાર પ્રસારનો છે, જેથી કોઈપણ વ્યક્તિએ પ્રસ્તુત વેબસાઈટના કોઈપણ સાહિત્યનો અથવા તેના કોઈપણ ભાગનો ઉપયોગ વેપારી ધોરણે કરવાની અથવા કિતાબ સ્વરૂપે છપાવવાની સખત મનાઈ છે. માત્ર ઓનલાઈન શેરીંગ કોઈપણ પ્રકારના એડીટીંગ સિવાય કરી શકાય છે.

● પ્રકાશક પાસે આ તફસીરના પ્રિન્ટેડ કોપીના સર્વ હક્ક કોપી રાઇટેડ હોવાના કારણે મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીમાંથી પ્રકાશક અને અનુવાદકનો પ્રિન્ટેડ કોપીનો પેજ નંબર, ભાગ નંબરનો હવાલો આપી કોઈ ફકરો કે વાક્ય કોઈ કિતાબ અથવા લેખમાં કોઈપણ જાતના એડીટીંગ વિના લખી / છાપી શકાય છે.

● આ બાબતોનું ઉલ્લંઘન કરનાર સામે કાયદેસરની કાનૂની કાર્યવાહી કરવાની સખત ચેતવણી આપવામાં આવે છે.

નોંધ : મઆરિફુલ કુર્આન ગુજરાતીના ૧૧ ભાગોની હાર્ડ પ્રિન્ટેડ કોપી મેળવવા માટે પ્રકાશક હઝરત મવલાના ઈસ્માઈલ ભૂતા સાહબનો સંપર્ક કરવા વિનંતી છે.

Designed and Typesetting By: Safwan Patel Khanpuri

પ્રકરણ (૮૫)

સૂરએ બુરજ

સૂરએ બુરજ મક્કામાં નાઝિલ થઈ, તેની ૨૨ આયતો છે.

આયતો : (સૂરએ બુરજ : આયત નં. ૧ થી ૨૨)

﴿سُورَةُ الْبُرُوجِ مَكِّيَّةٌ ٢٤﴾ ﴿سُورَةُ الْبُرُوجِ مَكِّيَّةٌ ٢٤﴾ ﴿سُورَةُ الْبُرُوجِ مَكِّيَّةٌ ٢٤﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ۝۱ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ۝۲ وَشَاهِدٍ ۝۳ وَمَشْهُودٍ ۝۴

قَتَلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ۝۵ النَّارِ ذَاتِ الْوُقُودِ ۝۶ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ۝۷ وَهُمْ

عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ۝۸ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ

الْعَزِيزِ الْحَيِّدِ ۝۹ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۝۱۰ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ

شَهِيدٌ ۝۱۱ إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابٌ

جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ ۝۱۲ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ

جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۝۱۳ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ ۝۱۴ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ

لَشَدِيدٌ ۝۱۵ إِنَّهُ هُوَ يُبْدِي وَيُعِيدُ ۝۱۶ وَهُوَ الْعَفُورُ الْوَدُودُ ۝۱۷ ذُو الْعَرْشِ

الْمَجِيدُ ۝۱۸ فَعَالٌ لَبِائِدٌ ۝۱۹ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ ۝۲۰ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ۝۲۱

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي سَكْذِيبٍ ۝۲۲ وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ ۝۲۳ بَلْ هُوَ قُرْآنٌ

مَجِيدٌ ۝۲۴ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ۝۲۵

તરજુમો / તફસીર :

અલ્લાહના નામથી શરૂ કરું છું જે ઘણો જ દયાળુ અને કૃપાળુ છે.

બુરજોવાળા આકાશના સોગંદ છે (૧) તથા વાયદો અપાયેલા દિવસ (કિયામત)ના સોગંદ છે (૨) તથા હાજર થનાર (દિવસ)ના તથા જે (દિવસ)માં (લોકોની) હાજરી થાય છે તેના (સોગંદ) (૩) (એવી) ખાઈઓવાળા માર્યા ગયા (૪) કે જેમાં ઘણા બળતણવાળી આગ હતી. (૫) જ્યારે કે તેઓ તે આગની આસપાસ બેઠા હતા (૬) અને તેઓ જે કંઈ મુસલમાનો સાથે (અત્યાચાર) કરતા હતા તેને પોતાની નજરે જોતા હતા (૭) અને મુસલમાનોથી કાફિરો (બીજા કોઈ બાબત)નો બદલો લેતા ન હતા, પરંતુ આ વાતનો જ કે તેઓ જોરાવર (અને) સ્તુત્ય અલ્લાહ પર ઈમાન લાવ્યા હતા. (૮) જે એવો છે કે આકાશો અને પૃથ્વીનું રાજ્ય તેનું જ છે અને અલ્લાહ દરેક વસ્તુથી સારી રીતે વાકિફ છે. (૯) બેશક, જે લોકોએ ઈમાનવાળા પુરુષો અને ઈમાનવાળી સ્ત્રીઓને તકલીફ પહોંચાડી, ફરી તેઓએ તૌબા કરી નહિ તો તેઓને માટે જહન્નમનો અઝાબ છે તથા તેઓને માટે આગ લાગવાનો અઝાબ છે. (૧૦) બેશક, જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને નેક કામ કર્યા તેમને માટે (સ્વર્ગના) એવા બગીચા છે, જેમની નીચે નહેરો વહેતી હશે (અને આવી જન્મતમાં સ્થાન મેળવવું) એ જ મહાન સફળતા છે. (૧૧) બેશક, આપના પરવરદિગારની પક્કડ ઘણી સખત છે. (૧૨) બેશક, તે જ પહેલી વખત ઉત્પન્ન કરે છે અને તે જ ફરીથી (કિયામતમાં પણ) ઉત્પન્ન કરશે (૧૩) અને તે જ મોટો બખ્શનાર (અને) મુહબ્બત કરનાર છે. (૧૪) અર્શનો માલિક (અને) મોટાઈવાળો છે. (૧૫) જે કંઈ ચાહે તે કરી નાખનાર છે. (૧૬) શું આપને (હે મુહમ્મદ ﷺ!) તે લશ્કરોના સમાચાર પહોંચ્યા છે? (૧૭) એટલે ફિરઓન અને સમૂદના, (૧૮) બલકે એ કાફિરો તો (કુર્આનને) જૂઠાડવામાં (લાગેલા) છે, (૧૯) પણ અલ્લાહે તેઓને દરેક તરફથી ઘેરી રાખ્યા છે. (૨૦) (કુર્આન જૂઠાડવા લાયક નથી) બલકે તે એક ઈઝઝતવાળું કુર્આન છે, (૨૧) જે લવ્ડે મહફૂઝમાં (લખાયેલું) છે. (૨૨)

આયતો ઊતરવાની પૂર્વભૂમિકા :

આ સૂરતમાં એક ઘટનાનું વર્ણન છે જે સહીહ મુસ્લિમમાં ઉપસ્થિત છે. તેનો ખુલાસો એ છે કે કોઈ કાફિર બાદશાહ હતો, તેની પાસે એક જ્યોતિષ (કાહિન) હતો. (કાહિન તેને કહેવામાં આવે છે જે શયતાનો દ્વારા અથવા તારાઓની ગણતરી દ્વારા ભવિષ્યની અમુક ગૈબી ખબરો ભેળસેળ કરી લોકોને બતાવે છે) આ કાહિને બાદશાહને કહ્યું કે મને એક હોશિયાર છોકરો આપવામાં આવે તો તેને મારી વિદ્યા શિખવાડી આપું તેથી એક છોકરો નક્કી કરવામાં આવ્યો, તેના માર્ગમાં એક રાહિબ એટલે કે ઈસાઈ પાદરી રહેતો હતો અને તે સમયમાં હઝરત ઈસા (અલૈ.)નો ધર્મ જ દીને હક્ક હતો અને આ રાહિબ તેના જ ઉપર કાયમ હતો અને ઈબાદતગુઝાર હતો. તે છોકરો તેમની પાસે આવવા જવા લાગ્યો અને ગુપ્ત રીતે મુસલમાન થઈ ગયો. એક વખતે તે છોકરાએ જોયું કે કોઈ વાઘે માર્ગ રોકી રાખ્યો છે અને અલ્લાહ તઆલાની મખ્લૂકને પરેશાન કરે છે તો તેણે એક પથ્થર હાથમાં લઈને દુઆ કરી કે હે અલ્લાહ ! જો રાહિબનો ધર્મ સાચો છે તો આ પશુ મારા પથ્થરથી મરી જાય અને જો કાહિન સાચો છે તો ન મરે અને આવું કહી તે પથ્થર તેને માર્યો. વાઘને તે વાગ્યો અને તે મરી ગયો. લોકોમાં પ્રખ્યાત થઈ ગયું કે આ છોકરાને કોઈ આશ્ચર્યકારક વિદ્યા આવડે છે આથી કોઈ આંધળા વ્યક્તિએ આ સાંભળ્યું અને આવીને એ દરખાસ્ત કરી કે મારી આંખો સારી કરી દો. છોકરાએ કહ્યું કે એ શરતે કરું કે તું મુસલમાન થઈ જાય તેથી તેણે કબૂલ કર્યું. છોકરાએ દુઆ કરી અને તે સારો થઈ ગયો અને મુસલમાન થઈ ગયો. બાદશાહને આ ખબર પહોંચી તો તેની સામે રાહિબ, આ છોકરો અને તે આંધળાની ઘરપકડ કરી રજુ કરવામાં આવ્યા. તેણે તે રાહિબ અને આંધળાને તો કતલ કરી નાંખ્યા અને છોકરા માટે હુકમ આપ્યો કે તેને પહાડ ઉપર લઈ જઈને ફેંકી દેવામાં આવે પરંતુ જે લોકો તેને લઈ ગયા હતા તે પોતે પડીને મૃત્યુ પામ્યા અને છોકરો સાજો નરવો પાછો આવ્યો, પછી બાદશાહે તેને સમંદરમાં ડૂબાડવાનો હુકમ આપ્યો તો તે તેનાથી પણ બચી ગયો અને જે લોકો તેને ડૂબાડવા લઈ ગયા હતા તે બધા ડૂબી ગયા, પછી પોતે તે છોકરાએ બાદશાહને કહ્યું કે મને બિસ્મિલ્લાહ કહીને તીર મારો તો હું મરી જઈશ, તેથી એવું જ કરવામાં આવ્યું અને છોકરો મરી ગયો. બસ આ આશ્ચર્યકારક ઘટના જોઈને સામાન્ય જનતાની

જીભ ઉપર એકી અવાજે નારો બુલંદ થયો કે અમે બધા અલ્લાહ તઆલા ઉપર ઈમાન લાવીએ છીએ. બાદશાહ ઘણો ગભરાઈ ગયો અને તેણે પોતાના અધિકારીઓ સાથે મશવરો કરી મોટી મોટી ખંડકો (ખાઈ) ખોદાવી અને તે આગથી ભરાવી દીધી અને એવી જાહેરાત કરાવી કે જે વ્યક્તિ ઈસ્લામ છોડશે નહીં તેને આગમાં સળગાવી દેવામાં આવશે અને આ રીતે તેણે ઘણા માણસોને સળગાવી દીધા. આ સૂરતમાં તેમના ઉપર અલ્લાહ તઆલાનો ગુસ્સો નાઝિલ થવાનું વર્ણન કસમ સાથે થયું છે.

વિસ્તૃત વિવરણ :

بُرُوجُ (બુરજ) એ بُرُوجُ (બુરજ) માં શબ્દ بُرُوجُ (બુરજ) એ بُرُوجُ (બુરજ)નું બહુવચન છે. તે મોટા મહેલ અથવા કિલ્લાને કહેવામાં આવે છે. કુર્આને કરીમમાં છે وَ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ અર્થે "બુરજ"થી ભાવાર્થ મહેલો અથવા કિલ્લાઓ જ છે. વાસ્તવમાં બુરજનો અસલી શબ્દકોષ પ્રમાણેનો અર્થ જાહેર કરવાનો થાય છે. بُرُوجُ (તબુરુજ)નો અર્થ બેપદા અથવા બુલ્લા ફરવાનો થાય છે. કુર્આને કરીમમાં છે وَلَا تَبْرُجْنَ تَبْرُجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ આ આયતમાં બુરજનો ભાવાર્થ જમહૂર તફસીરકારો નજીક મોટા મોટા તારાઓ છે. હઝરત ઈબને અબ્બાસ (રદિ.), મુજાહિદ, જહ્હાક, હસન બસરી, કતાદહ, સુદી (રહ.) સૌનું આ જ નિવેદન છે અને અમુક તફસીરના બીજા ઈમામોએ આ સ્થળે બુરજનો ભાવાર્થ મહેલો માટે પણ ક્યો છે અને આનાથી ભાવાર્થ તે મકાનો છે જે આસમાનમાં પહેરેદારો અને દેખરેખ રાખનાર ફરિશ્તાઓ માટે નક્કી છે અને અમુક પાછળથી આવનાર ઈમામોએ બુરજનો ભાવાર્થ તે બુરજ બતાવ્યા છે જે ખગોળશાસ્ત્રીઓની પરિભાષા છે કે કુલ આસમાનને બાર વિભાગોમાં વહેંચીને દરેક વિભાગને એક બુરજ કહેવામાં આવે છે. તેમનું ધારવું છે કે આ તારાઓ એ જ બુરજોમાં પોતાના સ્થળોમાં સ્થિત છે અને ગ્રહોનું પરિભ્રમણ ફલક સાથે ગતિમાં હોય છે અને આ બુરજોમાં ગ્રહો ઊતરતા હોય છે પરંતુ આ તદ્દન ખોટું છે. કુર્આને કરીમ ગ્રહોને આસમાનની અંદર સ્થાયી હોવાનું ક્યારેય બતાવ્યું નથી બલકે દરેક ગ્રહને પોતાની ગતિથી ગતિશીલ હોવાનું ઠરાવ્યું છે જેમકે સૂરએ યાસીનની આયત છે وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ અહીંયાં "ફલક"થી ભાવાર્થ

આસમાન નથી બલકે ગ્રહોની ભ્રમણકક્ષા છે જેમાં તે ગતિ કરે છે (તરે છે).

(મઝહરી)

وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ અહીંયાં "યૌમે મવઉદ"થી ભાવાર્થ કયામત અને "શાહિદ"થી ભાવાર્થ જુમ્આનો દિવસ અને "મશહૂદ"થી ભાવાર્થ અરફાનો દિવસ છે. આ આયતમાં અલ્લાહ તઆલાએ ચાર વસ્તુની કસમ ખાધી છે. પ્રથમ બુરજોવાળા આસમાનની, પછી કયામતના દિવસની, પછી જુમ્આ અને અરફાના દિવસોની. આ ચાર વસ્તુઓમાં કસમના જવાબો સાથે સંદર્ભ એ છે કે આ બધી વસ્તુઓ અલ્લાહ જલ્લ શા'નુહૂની સંપૂર્ણ કુદરત ઉપર અને પછી કયામતના દિવસે હિસાબ કિતાબ તથા બદલો અને સજા ઉપર દલીલ છે તથા જુમ્આનો અને અરફાનો દિવસ મો'મિનો માટે આખિરતનું ભંડોળ એકઠું કરવાનો મુબારક દિવસ છે. આગળ કસમના જવાબમાં તે કાફિરો ઉપર લા'નત આવી છે જેમણે મુસલમાનોને તેમના ઈમાનના કારણે આગમાં સળગાવ્યા અને પછી મો'મિનોના આખિરતના દરજ્જાઓનું વર્ણન કર્યું.

અસ્હાબે ઉખ્દૂદ (ઉખ્દૂદવાળાઓ)ની અમુક વિગત :

આ જ ઘટના આ સૂરત ઊતરવાનું કારણ છે. આ વ્યક્તિ જેને આ ઘટનામાં કાહિન (જ્યોતિષ) કહેવામાં આવ્યો અમુક રિવાયતોમાં કાહિનના બદલે સાહિર (જાદૂગર) કહેવામાં આવ્યું છે અને તે બાદશાહ જેનું વર્ણન આ કિસ્સામાં છે યમનનો એક બાદશાહ હતો જેનું નામ હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ (રદિ.)ની રિવાયતમાં યુસૂફ ઝુન્નવાસ હતું. તેનો સમયકાળ નબીએ કરીમ ﷺના મુબારક જન્મથી પહેલાં સિત્તેર વર્ષનો હતો અને આ છોકરો જેને કાહિન અથવા સાહિર પાસે તે કળા શિખવવા માટે બાદશાહે નક્કી કર્યો હતો તેનું નામ અબ્દુલ્લાહ બિન તામિર છે અને રાહિબ એ ઈસાઈ ધર્મના ઈબાદતગુઝાર તથા સંઘર્ષ કરનાર વ્યક્તિ કહેવાય છે અને તે સમયમાં ઈસાઈ ધર્મ અલ્લાહ તઆલાનો સાચો ધર્મ હતો તેથી આ રાહિબ તે સમયનો સાચો મુસલમાન હતો. આ છોકરો અબ્દુલ્લાહ બિન તામિર તેને જ્યોતિષ વિદ્યા અથવા જાદૂ શિખવા માટે બાદશાહે નક્કી કર્યો હતો અને તે માર્ગમાં રાહિબની પાસે જતો હતો અને તેની વાત સાંભળી પ્રભાવિત થતો હતો અને અંતે તે મુસલમાન થઈ ગયો.

અલ્લાહ તઆલાએ તેને ઈમાન પણ એવું પાકું નસીબ કર્યું કે ઈમાન માટે લોકોનો ત્રાસ સહન કરતો હતો, કારણ કે જ્યારે જતી વખતે માર્ગમાં રાહિબ પાસે બેસતો અહીંયાં થોડો સમય લાગતો તો જ્યારે સાહિર અથવા કાહિનની પાસે મોડેથી પહોંચતો તો તે તેને મારતો હતો અને પાછા ફરતી વખતે ફરી જ્યારે રાહિબ પાસે બેસતો તો ઘરે પાછા જવામાં મોડું થતું હતું તો ઘરવાળા તેને મારતા હતા પરંતુ તેણે કોઈની પરવા કર્યા વિના રાહિબનો સંગાથ અને મજલિસ ન છોડી, તેની બરકતથી અલ્લાહ તઆલાએ તેને અમુક કરામતો અર્પણ કરી. આ જાલિમ બાદશાહે ઈમાન લાવનારાઓને સજા આપવા માટે એક ખાડો ખોડાવી તેને આગના મોટા ભડકાઓથી ભરી દીધો, પછી ઈમાન લાવનારાઓમાંથી એક એકને હાજર કરીને કહ્યું કે યા તો ઈમાન છોડી દો અથવા તો પછી આ ખાઈમાં પડવું પડશે. અલ્લાહ તઆલાએ તે મો'મિનોને એવું મજબૂત મનોબળ આપ્યું હતું કે તેમાંથી એક પણ ઈમાન છોડવા માટે રાજી ન થયો અને આગમાં પડવું સ્વીકારી લીધું માત્ર એક સ્ત્રી જેના ખોળામાં એક બાળક હતું તેને આગમાં પડવાથી થોડો બચકાટ થયો તો નાનું બાળક બોલ્યું કે અમ્માજાન ! સબ્ર કરો કારણ કે તમે સત્ય ઉપર છે. જે લોકોને આ રીતે ઘેઘઘથી આગમાં સળગાવીને આ જાલિમે હત્યા કરી તેમની સંખ્યા અમુક રિવાયતોમાં બાર હજાર અને અમુકમાં તેનાથી વધારે છે.

અને આ છોકરો જે કરામતો વિશે પ્રખ્યાત છે તેણે પોતે બાદશાહને પોતાના કતલ કરવાની એ રીત બતાવી કે તમે મારા ભાથામાંથી એક તીર લો અને તેના ઉપર બિસ્મિલ્લાહી રબ્બી કહીને મને તીર મારો તો જ હું મૃત્યુ પામીશ. આ યુક્તિ સાથે તે છોકરાને તીર મારવામાં આવ્યું તો તેણે જીવ આપી દીધો પરંતુ આ ઘટના જોઈને બાદશાહની સમગ્ર કોમે નારો લગાવ્યો અને પોતાના મુસલમાન હોવાનું એલાન કરી દીધું. કાફિર અને જાલિમ બાદશાહને અલ્લાહ તઆલાએ દુનિયામાં જ અપમાનિત અને ઝલીલ બનાવી દીધો.

મુહમ્મદ ઈબ્ને ઈસ્હાકની રિવાયતમાં છે કે આ છોકરો અબ્દુલ્લાહ બિન તામિર જે સ્થળે દફન થયો હતો સંજોગવસાત્ કોઈ જરૂરિયાતના કારણે તે જમીન હઝરત ફારુકે આ'ઝમ (રદિ.)ના સમયકાળમાં ખોદવામાં આવી તો તેમાં અબ્દુલ્લાહ બિન તામિરની લાશ સાજી નરવી એ જ રીતે મળી આવી કે તેઓ

બેઠા હતા અને તેમનો હાથ પોતાની સાથળના સાંધા ઉપર મૂક્યો હતો જ્યાં તીર વાગ્યું હતું, કોઈ જોનારાએ તેમનો હાથ તે જગ્યાએથી હટાવ્યો તો ઘામાંથી લોહી વહેવાનું શરૂ થઈ ગયું, પછી હાથ એવો જ મૂકી દીધો તો લોહી બંધ થઈ ગયું, તેમના હાથમાં એક વીંટી હતી જેના ઉપર લખ્યું હતું અલ્લાહુ રબ્બી. યમનના સુબાએ આ ઘટનાની જાણકારી હઝરત ફારુકે આ'ઝમ (રદિ.)ને આપી તો તેમણે જવાબમાં લખ્યું કે તેમને તે પરિસ્થિતિ ઉપર જ વીંટી સાથે દફનાવી દો જે રીતે પહેલાં હતાં.

ખુલાસો :

ઈબ્ને કધીરે અબી હાતીમના હવાલાથી લખ્યું છે કે ખંડક (ખાઈ)ની ઘટના દુનિયામાં એક જ નથી ઘણા વિવિધ પ્રદેશોમાં અને સમયોમાં બની છે. પછી ઈબ્ને અબી હાતીમે આ ઘટનાઓમાંથી ત્રણનું વિસ્તારપૂર્વક અગત્યતા સાથે વર્ણન કર્યું છે. એક ખાઈ યમનમાં હતી જેની ઘટના ફતરતના સમયકાળમાં રસૂલે કરીમ ﷺ થી સિત્તેર વર્ષ પહેલાં બની ચૂકી હતી, બીજી ખંડક શામમાં હતી અને ત્રીજી ઈરાનમાં હતી પરંતુ કુર્આનમાં જે ખંડકનું વર્ણન આ સૂરતમાં આવ્યું છે તે ખંડક નજરાન યમન દેશની ખંડક છે કારણ કે આ જ ખંડક અરબ દેશમાં હતી.

إِنَّ الَّذِينَ قَتَلُوا الْمُؤْمِنِينَ آ آ આ તે જાલિમોની સજાનું વર્ણન છે જેમણે મુસલમાનોને માત્ર તેમના ઈમાનના કારણે આગની ખાઈમાં નાંખીને સળગાવી દીધા અને સજામાં બે વાતો વર્ણન કરી, فَلَهُمْ عَذَابٌ جَهَنَّمَ એટલે કે તેમના માટે આખિરતમાં જહન્નમની આગનો અઝાબ છે, બીજી وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلْحَرِيقِ એટલે કે તેમના માટે સળગવાનો અઝાબ છે. બની શકે છે કે બીજું વાક્ય પ્રથમ વાક્યનું જ વર્ણન અને તાકીદ હોય. ભાવાર્થ એ હોય કે જહન્નમમાં જઈને તેમને હંમેશા આગમાં સળગતા રહેવાનો અઝાબ મળશે અને એ પણ શક્ય છે કે બીજા વાક્યમાં તેમની આ જ દુનિયાની સજાનું વર્ણન હોય. જેમકે અમુક રિવાયતોમાં છે કે જે મો'મિનોને આ લોકોએ આગની ખાઈમાં નાંખ્યા હતા અલ્લાહ તઆલાએ તેમને તો તકલીફથી એ રીતે બચાવી લીધા કે આગ તેમને અડકે તે પહેલાં જ તેમની રૂહ કબ્જે થઈ ગઈ અને આગમાં તેમના મૃત શરીર પડ્યા, પછી આ

સૂરએ બુરજ-૮૫ : ૧ થી ૨૨

પાઠ : ૩૦

મઆરિફુલ કુર્આન (ભાગ-૧૧)

આગ એટલી ભડકી ઊઠી કે ખાઈની હદોમાંથી નીકળીને શહેરમાં ફેલાઈ ગઈ અને તે સૌ લોકોને કે જેઓ મુસલમાનોના સળગવાનો તમાશો જોઈ રહ્યા હતા તે સૌને આગે સળગાવી દીધા. પછી બાદશાહ યૂસુફ ઝુન્નવાસ નાઠો અને આગથી બચવા માટે નદીમાં કૂદી પડ્યો અને તેમાં ડૂબીને મરી ગયો.

(મઝહરી)

આ લોકો માટે જહન્નમનો અઝાબ અને અઝાબે હરીકની સાથે કુર્આને કરીમે આ કલમ પણ ઉમેરી કે **تَمَّتْ سُوْرَةُ الْبُرُوْجِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ** એટલે કે આ અઝાબ તે લોકો ઉપર પડશે જેઓએ પોતાની આ પ્રવૃત્તિ ઉપર પસ્તાવો કરી તવબહુ ન કરી. તેમાં તે લોકોને તવબહુ તરફ આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું છે. હઝરત હસન બસરી (રહ.) ફરમાવે છે કે અલ્લાહ તઆલાની કૃપા અને દયાને તો જુઓ કે તે લોકોએ અલ્લાહ તઆલાના વલીઓને જીવતા સળગાવી તેમનો તમાશો જોયો અને અલ્લાહ તઆલા તે છતાં તેમને તવબહુ અને મા'ફી માટે આમંત્રણ આપી રહ્યો છે.

(ઈબ્ને કધીર)

تَمَّتْ سُوْرَةُ الْبُرُوْجِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ ۝ شَعْبَانَ ۱۳۹۱ هـ
અલ્હમ્દુલિલ્લાહ ! સૂરએ બુરજ પૂર્ણ થઈ.

□□□□□□□□□□

તારીખ : ૨૭ જાન્યુઆરી ૨૦૧૫ મુતાબિક ૬ રબિઊલ આખર ૧૪૩૬ હિજરી

ગુજરાતી અનુવાદક : ઈલ્યાસ પટેલ ખાનપુરી